

Sentymentalizm w polskiej poezji oświecenia

MIŁOŚĆ IDEALNA W SIELANKACH FRANCISZKA KARPIŃSKIEGO

Sentymentalizm jako nurt w literaturze

François Boucher

*Krajobraz ze zbierającymi
wiśnie*

Cechy literatury sentymentalnej

- Nazwa wywodzi się od tytułu powieści *Podróż sentymentalna przez Francję i Włochy* Laurence'a Sterne'a, opisującej „cichą podróż serca w poszukiwaniu natury i tych uczuć, które z niej się biorą i uczą nas kochać się wzajemnie”.
- Twórca sentymentalizmu to Jan Jakub Rousseau .
- Sceneria utworów sentymentalnych jest wiejska, idylliczna – krajobraz jest wyidealizowany, arkadyjski – rozświetlony słońcem, łagodne zwierzęta (owce, pies), pasterze i pasterki, strumyki, wianki, kosze z owocami, flet.
- Pejzaż stanowi tło przeżyć bohaterów, współodczuwa z nimi.

Sentymentalizm jako nurt w literaturze

François Boucher, *Rozmarzona pasterka*

Cechy literatury sentymentalnej

- Bohater „czuły” – człowiek wrażliwy, poznający świat sercem, uczuciem, poszukuje naturalnych więzi z drugim człowiekiem, żyje z dala od cywilizacji, na łonie natury nieskażonej rozwojem techniki.
- Ekspozowanie przeżyć wewnętrznych bohaterów – stąd duża ekspresja języka (stosowanie apostrof, wykrzyknień, pytań retorycznych).
- Ukazywanie różnych stanów uczuciowych człowieka – westchnienia, uniesienia, wylewanie łez – dużo egzaltacji (przesady w okazywaniu uczuć).
- Poezja sentymentalna to poezja tkliwego serca.
- Główne gatunki: sielanka, pieśń, romans sentymentalny, powieść epistolarna (w listach).

Sentymentalizm jako nurt w literaturze

François Boucher,
Scena pastoralna,

Miłość sentymentalna

- Uczucie bliskości, tkliwość, łagodność, czułość między kochankami.
- Melancholia, poczucie niespełnienia, ale pozbawione gwałtowności, rozpacz, buntu.
- Wzdychania, sentyment do miejsc spotkań (np. pod jaworem) i przedmiotów towarzyszących miłosnym schadzkom (np. wianek, tomik poezji, wstążka, medalion)

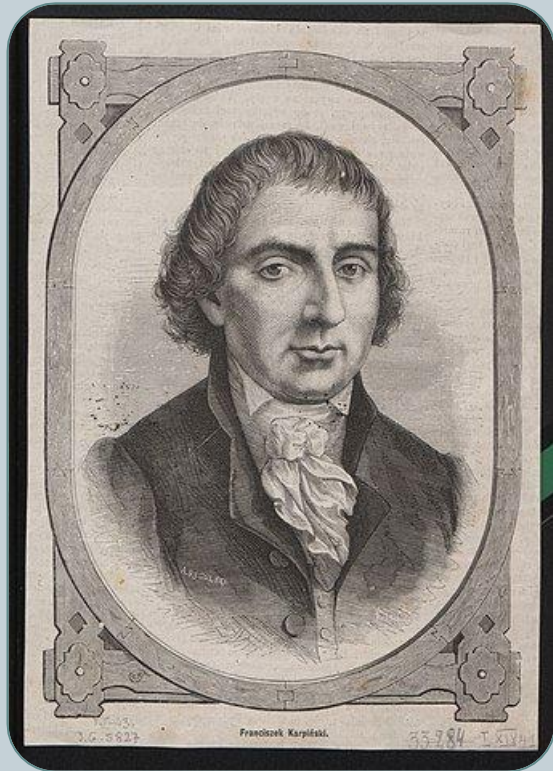
Sentymentalizm w Polsce

Dwór Czartoryskich w
Puławach – centrum polskiego
sentymentalizmu

Świątynia Sybilli i ogród w stylu
angielskim w Puławach

Franciszek Karpiński – najwybitniejszy poeta sentymentalizmu polskiego

- Autor popularnych sielanek („Laura i Filon”, „Do Justyny. Tęskność na wiosnę”), pieśni religijnych (kolęd).
- Związany z dworem Czartoryskich.
- Człowiek wykształcony, przeniósł na grunt polski poetykę sentymentalizmu.
- Większą część życia spędził na wsi w Puszczy Białowieskiej, a potem w majątku Chorowszczyzna.

Sielanka – podstawowy gatunek poezji sentymentalnej

- Gatunek rodem ze starożytności – Teokryt i Wergiliusz.
- Inne nazwy – bukolika, idylla, ekloga, wilaneska.
- W Polsce gatunek pojawił się w renesansie w poezji Szymona Szymonowica, który stworzył polską nazwę od słowa sioło – wieś.
- Utwór śpiewny, rytmiczny.
- Forma monologu lub dialogu z elementami opisu – przypomina dramatyczną scenkę z dużym ładunkiem emocji, liryzmu – gatunek synkretyczny (epika, liryka i dramat w jednym)
- Tematyka: liryczne wyznania miłosne, opis krajobrazu, treści pouczające, śpiew.
- Idealizacja – idylliczność rzeczywistości.
- Bohaterowie – mieszkańcy wsi – pasterze, rybacy – łagodni, wrażliwi, żyjący w zgodzie z naturą i prawami moralności, wolni od społecznych więzów, snują refleksje nad własnymi uczuciami.
- Emocjonalne słownictwo.
- Nawiązania do mitologii – konwencjonalne imiona – Laura, Filon, Korydon, Palmira, Dafne.
- Arkadyjski pejzaż – topos Arkadii i „złotego wieku”.
- Sielanka w języku potocznym to harmonia, radość, beztraska, błogostan.

„Laura i Filon” Franciszka Karpińskiego

„Laura i Filon” w wykonaniu
Zespołu Pieśni i Tańca
Mazowsze

„Laura i Filon” Franciszka Karpińskiego

- Spotkanie zakochanych nocą pod jaworem: rozterki miłosne Laury; intryga Filona; zazdrość o ukochanego; wyznania miłosne; rozstanie rankiem.
- Laura i Filon – para kochanków, których życie wypełnia miłość, staje się sensem ich istnienia, koncentrują się na swych uczuciach, badają swe wnętrza, słuchają głosu serca -typ bohatera „czulego”.
- Uczucia ukazane na zasadzie gradacji: radość spotkania z ukochanym, czułość, delikatność, tkliwość, troska o kochankę, niepokój, podejrzenia o zdradę, zazdrość, gniew), ulga, miłość, szczęście, wesele.
- Nieco sztuczne uzewnętrznianie uczuć, teatralność gestów: koszyk stłuczony, wieniec zszargany, „O, popędliwa!... O, ja niebaczny!... Lauro!... Poczekaj... dwa słowa!...”, płacz, wzdychania
- Miłość Laury i Filona – delikatna, czuła, spajają ją drobiazgowo czynności – wspólne jedzenie malin, wkładanie wieńca na głowę, kochankowie żądają od siebie bezwzględnej wierności, gotowi są wystawić partnera na próbę, która umocni ich miłość.
- Język kochanków wskazuje na to, że nie są to prawdziwi pasterze, lecz dworzanie w przebraniu pasterzy.

„Laura i Filon” Franciszka Karpińskiego

Rola przyrody:

- Naturalna sceneria przeżyć bohaterów, którzy czują z nią ogromny związek.
- Ich miłość rozwija się w kontakcie z naturą, kochankowie odeszli od cywilizacji, żyją na wsi jako prości pasterze.
- Natura tworzy nastrój – jawor, nocna pora, szczekanie psów z oddali, wianek, maliny, bór.
- Wpływa na uczucia bohaterów, ich tkliwość i czułość, pomaga wyrażać uczucia, współodczuwa z kochankami – gdy Laura jest nieszczęśliwa, wydaje się smutna, raduje się, gdy szczęście powraca.
- Natura swojska, polska.

„Laura i Filon” Franciszka Karpińskiego jako sielanka sentymentalna (sielanka czuła)

- Typowo sielankowe, konwencjonalne, gładko brzmiące imiona.
- Sielankowy, arkadyjski, wiejski pejzaż – nocny, zamiast blasku słońca, blask księżyca.
- Arkadia – miłość.
- Dużo emocji.
- Śpiewność typowa dla pieśni ludowych.
- Bohaterowie „czuli” – poznają świat sercem.

Do Justyny. Tęskność na wiosnę Franciszka Karpińskiego

Recytacja wiersza Franciszka
Karpińskiego *Do Justyny. Tęskność na*
wiosnę

Do Justyny. Tęskność na wiosnę Franciszka Karpińskiego

Obrazy poetyckie tworzące tło przeżyć

wschód słońca

dojrzewanie zboża, zielenienie pola

śpiew słowika w gaju

ukwiecenie łąk

Obrazy poetyckie wyrażają radość, wesele, ukazują przyrodę budzącą się do życia, odradzającą się naturę.

Obrazy poetyckie wyrażające przeżycia podmiotu lirycznego

„jego” światło nie świeci

„jego” pszenicy nie widać

„jego” ptaszek nie śpiewa

„jego” kwiatek nie zakwita

Obrazy smutne, wyrażające tęsknotę, przygnębienie, melancholię, ukazują daremne oczekiwania kochanka na odwzajemnienie uczuć kochanki, która jest tu słońcem, pszenicą, ptaszkiem i kwiatkiem.

Paralelizm antytetyczny – paralelizm obrazów przyrody i przeżyć kochanka, ale ze sobą skontrastowanych.

Człowiek odnajdzie spokój i szczęście, jeżeli jego sytuacja upodobni się do porządku natury.

Do Justyny. Tęskność na wiosnę Franciszka Karpińskiego

- Ostatnia strofa to apostrofa gospodarza do wiosny o urodzaj, w rzeczywistości to apel kochanka o miłość.
- Pytania retoryczne wyrażają niemoc zakochanego mężczyzny, którego szczęście zależy od odwzajemnienia uczuć kobiety, ta natomiast nie okazuje uczuć mężczyźnie – miłość jest niespełniona.
- Elementy sielanki sentymentalnej: podmiot liryczny jest bohaterem czułym, tonacja tkliwa, czulostkowa, melancholijna, tęsknota za arkadią – miłością, przyroda jako tło uczuć, sposób ich wyrażania, ludowa melodyjność, śpiewność.